

Bir Kriz ve Kaos Döneminde Bayburt Üzerine Düşünmek

Durmuş Hocaoğlu

Bayburt Vakfı, Bayburt Eğitim, Kültür ve Hizmet Vakfı Bülteni., Yıl: 2, Sayı: 3., s.14-19.,
Kasım 2006, İstanbul

BibliyografyaKünyesi:

Hocaoğlu, Durmuş., “Bir Kriz ve Kaos Döneminde Bayburt Üzerine Düşünmek”., *Bayburt Vakfı, Bayburt Eğitim, Kültür ve Hizmet Vakfı Bülteni.*, Yıl: 2, Sayı: 3., s.14-19., Kasım 2006, İstanbul

İstatistikî Bilgiler:

Sayfa: 5., Kelime: 1785, Karakter: Boşluksuz: 1.730, Boşluklu: 13.540

Not:

Bu makalenin pdf metni, Umar İletişim Hizmetleri Ltd. Şti. Tarafından te'min edilmiştir

Doç. Dr. Durmuş Hocaoğlu
dhocaoglu@gmail.com

Bir kriz ve kaos döneminde Bayburt üzerine düşünmek

Yığınlardan, halklardan millet olmaya giden süreç son derece karmaşık ve zorludur; böyle olmazdı her toplum ve her topluluk millet olabilirdi, ama sonuç böyle değil. Millet, genetik değil tarihî ve kültürel bir oluşumdur ve millet olma süreci de uzun ve meşakkatli bir tarihî yolculuktur; bedeli ağır bir yolculuk. Bu sürecin karmaşıklığı ve zorluğu, yolculuğun uzunluğu ve meşakketliliği, ödenen bedellerin ağırlığı, niçin her toplumun ve her topluluğun millet olamadığını ve olamayacağını açıklar. Millet olmaya giden sürecin başlangıcında, kendisini tanıma vardır; kendisini tanıma ise kendisi olmayan ile tanışmak, farklılıklarını keşfetmekle olur; insanlar kendisi-olmayan ile tanışınca kendisinin sâdece 'birşey' değil, aynı zamanda 'farklı birşey olduğunu' da idrâk eder: Artık O, yeryüzünde diğer insan grupları arasında tekil ve diğerlerine benzemez bir şeydir. Bunun yanında bir başka mühim faktör, kazanımlar ve kayıplardır. Hiçbir insan topluluğu sürekli kazanmaz, bugüne kadar da kazanmamıştır. Kazançlar ve zaferler kadar kayıplar ve mağlûbiyetler de kendilik ve kimlik bilincini oluşturur.

Bu itibarla, millet olmak, bir anlamda, tarihin örsünde, aklıyla karasıyla dövüle dövüle ham demirden çelik olmak demektir.

Herkesin birbirine benzediği ve birebir özdeş olduğu bir farksızlıklar dünyasında, açıktır ki, bütün toplumlar tek bir kimlik sahibi olacaklardır; tek bir kimlik ise kimliksizlik ile eş-değerdir. İşte, bu sebepten, biz-olmayan, bizim gibi olmayan, bize kim olduğumuzu da öğretir. Cenâb-ı Hakk, yüce kitabında, bir erkek ve bir dişiden yarattığı insanları kabîleler ve şûbeler (milletler) hâlinde taksîmatlandırıldığını ve bunu da, onların birbirleriyle tanış olmalarını sağlamak için yaptığını buyurur ki, bu, Âdem oğullarının bu şekilde taksîmatlandırılmalarının husûmet değil dostluk gayesine müteveccih olduğunu ihtar etmek demektir; ancak ne yazık ki, yine insan, kan döken ve fesad çıkarandır da aynı zamanda ve bu da çatışmaların kaynağını oluşturur. İşte, burada, ölüden dirinin, geceden gündüzün çıkması gibi bir diyalektik sonucu, düşmanlıklar ve çatışmalardan kimliklerin ve âdiyetlerin doğduğunu da görmekteyiz. Filhakika, bizim gibi olmayanların, bizden olmayanların bir kısmı düşmandır ve şaşkırtıcı

gibi gelebilir, ama, düşman bize kim olduğumuzu da öğretir. Yâni, bir toplum kendisini esas itibariyle biz-olmayanların en şedîdi olan düşman üzerinden tanımlar ve millî kimliğini düşman üzerinden inşâ eder. Bu itibarla, tarih boyunca kavî düşmanları olan toplumların millet olma süreci daha hızlı olduğu gibi, millî kimlik bilinci de daha kavî olmaktadır. Türklerin milletleşme süreci de şüphesiz bu genel kanuna tâbî olarak gelişmiştir. Bütün Türk boyları içerisinde bu sürecin en yoğun biçimde geliştiği ve milletleşmenin en üst düzeye çıktığı Türk boyunun Türkiye Türkleri oluşunda da, kezâ, aynı faktör birinci dereceden tâyin edici olmuştur. Nitekim, İmparatorluğun "Felâket Yüzyılı"nın aynı zamanda millet olma sürecinin kemâl çizgisini teşkil ettiği de aynı sebeple bağlantılıdır. İşte bu noktada Bayburt'un büyük ölçüde nevi şahsına münhasır husûsî konumu dikkat çekmektedir. Bayburt, birçok bakımdan, Anadolu Türklüğünün tipik bir nümunesidir: Gösterişten, abartıdan uzak, sağlam, samimî, içselleştirilmiş bir Müslümanlık, bir Türk Müslümanlığı; cinâyet, kan dâvâsı, fuhuş, hırsızlık gibi utanç verici, yüz kızartıcı suç ve fiillerin handiye hiç bilinmediği,

mazbut ve ahlâklı bir yaşantı; ağamaraba ilişkisinin bütün tarihi boyunca hiç mevcut olmadığı, sıhhatli, âdil, demokratik, geleneklerin mümkün olabildiği en iyi ölçekte geliştirilerek muhâfaza edildiği, veya diğer bir deyimle, muhâfaza edilerek geliştirildiği, boşanmanın adetâ hiç yaşanmadığı sağlam âile yapısıyla modern muhâfâzakâr bir toplum.

... ve çok sağlam, çok güçlü, çok köklü bir millî kimlik bilinci.

Bayburt'un bu vasıfları içerisinde, konumuz mücibince, bilhassa sonuncusuna dikkat nazarlarını celbederken, bir husûsu da ehemmiyetine binâen tebârüz ettirmekte fayda görmekteyim. Bayburt'un işbu sağlam millî kimlik bilincinin teşekkülünde en başta gelen âmillerden birisi, çok erken dönemde Türk fütûhatıyla tanışarak bir Türk beldesi olmuş olması yanında, bilhassa yakın tarihimizin iki asra yaklaşan diliminde karşı-karşıya kalmış bulunduğu felâketler olmuş; bunlar, Bayburtlu'nun mâşerî vicdânında açmış olduğu derin rahneler ve yaratmış olduğu travmalarla O'nun pişerek sü-

zülmesine büyük katkılar sağlamışlardır.

Uriel Hyde, bir memlekette milliyetçilik duygularının bütün ülke sathında homojen bir dağılım göstermeyip, bilhassa düşman ile yüz-yüze kalınan uç bölgelerinde daha büyük bir kesâfete ulaştığını ve en büyük milliyetçilerin de iç bölgelerden ziyâde, sınır boylarından çıktığını ileri sürerken, İmparatorluğun batı hudutlarından Selânik'li Mustafa Kemal Paşa ile doğu hudutlarından Diyarbekir'li Ziya Gökalp Beğ'i örnek olarak verir. Teorik olarak iç tutarlılığı yüksek olan bu tez, tarihî tecrübeye de büyük ölçüde uygundur. Teorik olarak iç tutarlılığı hayli yüksek demiştik; zîra, her ne kadar hâricî bir düşmanın tesiri bütün vatan sathında görülse de sınır boyları düşmanı bire-bir ve yüz-yüze tanır; düşman onun için "işte şu karşıda duran, şimdi ve burada olan" ampirik bir gerçekliktir ki, bu da, onun, düşman üzerinden kendi varlığının ve kimliğinin tanımlanmasında ve vatan hassasiyetinin ve millî bilincinin tekâmül ve terakkisinde şok şeklinde bir te'sir icrâ eder. Ayrıca

bu husus, tarihî tecrübeye de defalarca kanıtlanmış demıştik; gerçekten de öyle. Başka diyarlardan başka misâllere hâcet duymadan sözü Bayburt'a getirmenin yeter derecede aydınlatıcı olduğunu düşünüyorum: Bayburt'ta sağlam ve sağlıklı, kökleri derinlere salınmış bir millî kimlik ve milliyetçilik bilincinin ve üst seviyede bir vatanseverlik hissinin tekâmül etmesinde, şüphesiz ki, O'nun düşman ile bire-bir, yüz-yüze tanışmış ve işgal görmüş olması birinci dereceden belirleyici bir rol üstlenmiştir.

Bayburt'un ızdıraplarla yoğrulan yaklaşık son iki asırlık tarihinde karşı karşıya kaldığı bu düşmanlardan birisi Ruslar ve diğeri de Ermeniler olmuştur; hattâ, öyle ki, Bayburt'un yakın tarihinin Rus ve Ermeni kâbusu ile yazılmış olduğunu söylemek abartılı bir iddia sayılmamalıdır. Bütün Bayburtluların, tarih kitaplarını okumaya hâcet duymadan atadan tevârüs ettikleri ve hâlâ tüyler ürperici acı hâtıraları taptâze duran bu kâbusların başlangıcı, aynı zamanda İmparatorluğumuzun felâketler yüzyılına da başlangıcı olan XIX. as-

rın ilk çeyreğinde vuku' bulan 1828 Osmanlı-Rus harbi olmuştur. Osmanlı'nın, tam bir kriz ve kaos döneminde patlak veren bu harp sonucunda aldığı mağlûbiyet üzerine,

Rus orduları Bayburt'a kadar gelerek şehri kuşatmışlardır. General Paskeviç'in toplarının tamâmiyle tahrip ettiği Kale'nin Duduzar tarafı ve kâmilen yıkılan iç kısmı bugün dahi Bayburtlu'nun gözü önünde, O'nda, her gün kendisine "kim ve ne" ve hürriyet, istiklâlînin ne demek olduğunu hâtırlatan birer âbide gibi durmaktadır. Bundan elli yıl kadar sonra patlak veren ve tarihe 1293 Harbi olarak da geçen 1878-79 Rus harbinde, Erzurum'u zorlamış olmasına rağmen Bayburt'a giremeyen Rus orduları bu kâbusun ikinci sahnesini oluşturmuş; ancak, asıl büyük felâket, Bayburt'un, Türkiye'nin Birinci Cihan Harbi'nde mağlûp olması sonucunda Türk kuvvetlerinin çekilmesi ile 1916 senesinde Rus işgaline girmesi ve 21 Şubat 1918 tarihine kadar işgal altında kalması ve bu işgal esnâsındaki Rus vahşeti ve gerek işgal öncesi ve gerekse de işgal son-

rası dönemde onları gölgede bırakan, Batı ve Rus destekli Ermenilerin işledikleri korkunç katliâmlar olmuştur. Her Bayburtlu gibi benim de çocukluğumun ilk günlerinden itibaren ilk öğrendiğimiz şeylerin başında, bu felâket yıllarının karanlık hâtıraları gelmiştir.

***

Şimdi bu tarihlerin ve bu karanlık günlerin üzerinden çok zamanlar geçti; Bayburt da bütün Türkiye gibi, seksen yılı aşkın bir süredir sulh ve sükûn içerisinde bulunuyor. Ancak, bu sulh sükûn ortamında dahi yine değişmeyen iki şey hâlâ varlığını koruyor. Bunlardan birincisi, Bayburt'un ve Bayburtlu'nun bu felâketleri unutmamış ve unutmamakta ve diğeri de benzer karanlık günlerin sinsi bir şekilde hâlâ canlılığını koruyor olmasıdır. Birincisi asla unutulmaz; çünkü millî-içtimâî hâfızaya kazınan acı bir hâtıra, insan derisine kasatura ile yazılmış kanlı bir yazı gibi hep kanar ve karanlık bir gölge gibi sessizce onu tâkip eder. Kaldı ki unutulması doğru da değildir; hâfızasını kaybeden toplumlar, tarihin çöp sepetine attığı toplumlardır zira. İkincisine gelince: Bu sükûnetin arkasında, bir fırtı-

na sessizliği bulunuyor. El'ân yaşanmakta olan sulh ve sükûn ortamı, aslında, dikkatli bir nazarla bakıldığında, kritik ve kaotik bir ortam mâhiyetindedir.

Türkiye ile Batı arasında yüzlerce yıl süren bitip tükenmek bilmeyen çatışmalar, İstiklâl Harbi'ni müteâkiben, Soğuk Savaş'ın nihâyetine kadar, zamânın konjonktürel şartları mûcibince sona ermişti; ancak bu bir illüzyon, bir yanılsama idi. Gerçekte, Türklerin Anadolu'daki varlığını asla içine sindiremeyen Batı'nın Türkleri bu topraklarda bitirme projesi hiçbir zaman iptal edilmemişti, sâdece muvakkaten rafa kaldırılmıştı; çünkü Sovyetlerin Batı'yı tehdit eden heyûlânî gücünün tepeden tırnağa değiştirmiş olduğu ahvâl ve şerâit tahtında, Türkiye'nin Batı'ya ne kadar ihtiyacı zuhûr etmişse, Batı'nın da, bir partner olarak Türkiye'ye en az bir o kadar ihtiyacı ihtiyacı zuhûr etmişti. Vaktâ ki Soğuk Savaş'ın bitimiyle Batı üzerindeki Sovyet kâbûsu sona erdi, işte o zaman Türkiye dosyası raftan indirildi; çünkü Batı'nın Türkiye'nin partnerliğine ihtiyacı kalmamıştı: Artık eski projelerin yeni şartlara göre hazırlanmış yeni versiyonlarına geçilebilirdi.

Kısacası, ülkemiz, yeni bir tehdit altında bulunuyor ve bu tehdit bu defa münhasıran Batı'dan geliyor. Batı'dan ve iki ayrı kaynaktan: Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nden.

Teorik temelleri bin yıldan daha fazla geriye uzanan "Birleşik Avrupa" idealinin hayata geçirilmesi demek olan ve vaktiyle feodalitelerin eritilmesi sûretiyle ulus-devletlerin inşâna benzer bir süreci, ulus-devletleri eriterek bir hiper ulus-devlet niteliği taşıyacak olan Birleşik Avrupa Devletleri'nin inşâ edilebilmesi için çalıştıran Avrupa Birliği bu maksatla, kendi üye devletlerinin dahi parçalanmasını öngörmektedir ve bu parçalanma (fragmantasyon) sürecinde, Türkiye'nin nevi şahsına münhasır husûsî bir konumu bulunmakta-

dır ki bu konum da, kökleri tarihte olan rövanşın alınabilmesi için, Türkiye'nin en zayıf ânında yakalanmış olmasıdır. Böylelikle, bütün üye devletler üye olduktan sonra parçalanmaya tâbî tutulurken, Türkiye, üyelikten önce parçalanacaktır ve belki hiçbir zaman da üye yapılmayacaktır; yapılsa dahi, bu, bağımsız bir devletin, bir bağımsız devletler paktının üyesi olmak şeklinde değil de, müstakbel Avrupa Birleşik Devletleri'nin bir eyâleti şeklinde - hem de parçalanmış ve adı bile Türkiye olmaktan çıkmış olarak - tahakkuk edeceği için aynı kapıya çıkan bir sonuç hâsıl edecektir. Avrupa Birliği'nin mütemâdî sûrette, Kürt etnikliği başta olmak üzere bilumum etnik ve mezhebî ayrımcılık ve bölücülüklerin arkasında duran bir numaralı motor oluşunun asıl sebebi

budur. Sovyetlerin çöküşünden sonra yaşanmaya başlanan Tek Kutuplu Dünya döneminde gücünün zirvesine tırmanan Amerika Birleşik Devletleri ise, en müsâit ve en münâsip zamanın yakalandığı düşüncesiyle, vakit geçirmeden, dünya hâkimiyetine giden yolları ele geçirebilmek için bizim coğrafyamızın bulunduğu bölgede, silah zoruna dayanarak, radikal harita değişikliklerine girişmiş bulunmaktadır. Orta-Doğu mıntıkasını yatay ve dikey olarak ikiye ayırmayı öngören bu harita değişikliğinde, Türkiye, her iki hâlde de parçalanmaya aday bir bölge konumundadır. Bu yazıda tafsîli mümkün olmadığı gibi gerekli de olmayan bu projenin tahakkuku için de ABD, bir manivelâ olarak Kürtleri kullanmakta; böylece, bir yandan ülkemizle hâlâ müttefik ol-

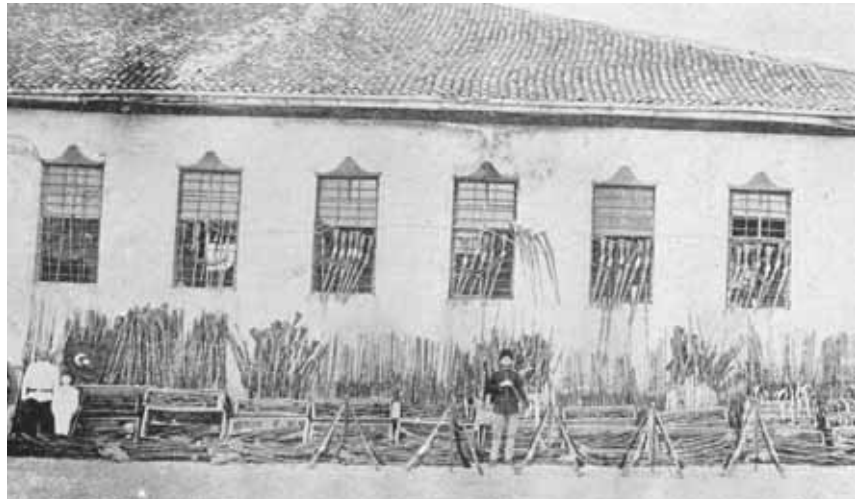

duğunu söyleyerek onun irâdesini kilitleyip pasifize ederken, diğer yandan da el altından çok dikkatli bir şekilde Kürt kartını oynayarak projesini gerçekleştirme yolunda dikkatli adımlarla mesâfe almaktadır.

Bütün bu ahvâl ve şerâit altında öncelikle bir bütün olarak Türkiye ve husûsî olarak da Bayburt, dikkatli davranılmadığı takdirde, yeni bir felâkete kapı açabilecek olan zor günlere doğru yürümektedir. Sözü betahsis Bayburt'a getirdiğimizde, bu bin yıllık kadîm Türk beldesinin, parçalanmış bir Türkiye haritasında, bir Pontus ve/ya bir Ermenistan projesinde erimesi/eritilmesi işten bile olmayabilir.

***

Yeni bir dirilişe ihtiyâcımız var. Bu diriliş için muhtac olduğumuz şey ise, yaşanmış tecrübelerin boşa yaşanmamış olduğunu isbat edecek basîret ile, onlardan gereken dersleri çıkararak, Kant'ın deyişiyle, insanlar arasındaki tabîî hâlin, her ân patlamasa bile her ân patlayacakmış gibi duran bir savaş hâli olduğunu asla hâtırdan çıkarmayarak, hiçbir sulh ve sükûn döneminin kendiliğinden ebediyen sür-git devam etmesinin hiçbir garantinin bulunmadığını, ve, sâhip bulunduğumuz vatanımızın, hürriyet ve istiklâlimizin, O'na sürekli olarak sâhip çıkmayı başaramadığımız takdirde bir gün

elimizden alınabileceğini unutmuyarak uyanık davranmaktan ve bunun için de millî hassasiyetlerimizi ve değerlerimizi dikkat ve ihtimamla korumaktan ve îcap edeni kusursuzca îfâ etmekten ibârettir.

Bu maksatla, sinsî ve derinden işle-

yen bir kriz ve kaos döneminde Bayburt üzerine düşünmek, apayrı bir ciddiyet ve ehemmiyet kesbetmektedir. Çünkü Bayburt demek, Türkiye'nin tam kalbinden bir kesit, Türkiye içinde Türkiye için bir model demektir.